

УДК 336.71

Демченко В.Ю.*студентка**Дніпропетровського національного університету
імені Олеся Гончара***Дереза В.М.***кандидат економічних наук,**доцент кафедри банківської справи**Дніпропетровського національного університету
імені Олеся Гончара*

ОЦІНКА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ВІДПОВІДНО ДО ПРИВАБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ЮРИДИЧНИМИ ОСОБАМИ

У статті проведена оцінка рівня кредитного ризику по кожному регіону України, а саме напряму кредитування юридичних осіб. Використовуючи дані щодо виданих та прострочених позик, розрахований індивідуальний індекс концентрації проблемної заборгованості кожної області. Здійснене ранжування регіонів відповідно до ризикованості ведення кредитної діяльності на їхній території. Запропоновані заходи, спрямовані на зменшення регіонального кредитного ризику.

Ключові слова: індикатор ризику, індекс концентрації проблемної заборгованості, групування регіонів, кредитний портфель, кредитний ризик, кредитування юридичних осіб.

Демченко В.Ю., Дереза В.М. ОЦЕНКА РЕГИОНОВ УКРАИНЫ В СООТВЕТСТВИИ С ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬЮ ВЕДЕНИЯ КРЕДИТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ С ЮРИДИЧЕСКИМИ ЛИЦАМИ

В статье проведена оценка уровня кредитного риска каждого региона Украины, а именно направления кредитования юридических лиц. Используя данные о выданных и просроченных займах, рассчитан индивидуальный индекс концентрации проблемной задолженности каждой области. Осуществлено ранжирование регионов в соответствии с риском ведения кредитной деятельности на их территории. Предложены меры, направленные на уменьшение регионального кредитного риска.

Ключевые слова: индикатор риска, индекс концентрации проблемной задолженности, группирование регионов, кредитный портфель, кредитный риск, кредитование юридических лиц.

Demchenko V.Y., Dereza V.M. ASSESSMENT OF THE REGIONS OF UKRAINE ACCORDING TO ATTRACTIVENESS OF CREDITING LEGAL ENTITIES

There is assessment of the level of credit risk of each region of Ukraine, namely the direction of corporate lending, in this article. Individual concentration index of problem debts of each region is calculated using data about issued and overdue loans. Ranking of regions is done according to the riskiness of credit activities on their territory. Proposed measures for reducing regional credit risk.

Keywords: risk indicator, concentration index of problem debts, ranking of regions, loan portfolio, credit risk, lending to legal entities.

Постановка проблеми. Кредитна діяльність банків нерозривно пов'язана з кредитним ризиком, обумовленим неспроможністю контрагента повністю чи частково виконувати свої зобов'язання згідно з угодою.

Завдання мінімізації кредитних ризиків банків передбачає раціональне встановлення територіальних пріоритетів формування кредитного портфеля з урахуванням базових фінансово-економічних характеристик регіонів, що визначають спроможність своєчасного погашення отриманих кредитів. Сучасний стан розвитку окремих регіонів України характеризується істотними диспропорціями, які зумовлені впливом низки соціально-економічних факторів. Особливо помітні відмінності розвитку суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом періоду становлення та розвитку банківської системи України досить виразно проявились диспропорції у територіальному розміщенні та територіальній кредитно-депозитній активності банків, що позначається на якості організації кредитного процесу, доступності кредитних ресурсів, рівні відсоткових ставок та інших характеристиках наданих кредитів. У тому числі одним із природних наслідків цих диспропорцій є міжрегіональна диференціація кредитних ризиків, тому її необхідно враховувати як при розгляді наданих кредитних заявок, так і в процесі оптимізації філіальної мережі банків. Дослідженням питання кредитного ризику займалися такі нау-

ковці та практики: А.М. Харченко [1], Н.О. Шира, І.М. Кукса [2], О.Д. Стещенко, А.П. Нікітенко [3], А.О. Спіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко [5], І.В. Єлейко, Т.В. Запорожець, П.М. Кудрявцев, Г.С. Литвинцева та ін.

Постановка завдання. На основі індивідуального індексу концентрації проблемної заборгованості, нами пропонується провести ранжування регіонів щодо ризиковості здійснення кредитної діяльності на їх території. Надати пропозиції щодо зниження рівня кредитного ризику в проблемних регіонах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим напрямом розвитку системи управління кредитним ризиком банків є оптимізація регіональних характеристик кредитного ризику, яку можна здійснити на основі оцінки системи територіальних індексів концентрації. При цьому головними порівняльними параметрами прийняття територіальних кредитних ризиків банком можуть бути індивідуальні індекси концентрації проблемної (зокрема, простроченої) заборгованості.

Визначати рівень прийняття територіальних кредитних ризиків можна за формулою [5, с. 150].

$$I_{пз} = \frac{\sum Z_i}{\sum Z} \div \frac{K_i}{K}, \quad (1)$$

де $I_{пз}$ – індивідуальний індекс концентрації простроченої заборгованості, од.;

$\sum Z_i$ – обсяг простроченої заборгованості в певному регіоні, грн;

ПЗ – загальний обсяг простроченої заборгованості, грн;

K_i – обсяг наданих кредитів в регіоні, грн;

K – загальний обсяг наданих кредитів, грн.

Значення даного показника більше 1 вказує на те, що кредитування в даному регіоні здійснюється неефективно, оскільки якість його кредитного портфеля низькою. Про відносно ефективне управління кредитним процесом буде свідчити індивідуальний індекс концентрації проблемної заборгованості нижче 1. При цьому чим ближче розраховане значення показника до нуля, тим меншим є рівень прийняття банками територіальних кредитних ризиків.

Таким чином, проведемо аналіз регіональної структури кредитного портфеля банків України [4], а саме позик наданих юридичним особам, з метою подальшого управління кредитним ризиком і виявлення найбільш проблемних регіонів.

На основі даних щодо кредитів, наданих юридичним особам, у розрізі регіонів, а також щодо їх заборгованостей, у таблиці 1 представлені розраховані індивідуальні індекси концентрації простроченої заборгованості на кінець першого півріччя 2015 року.

Загалом, п'ятнадцять областей мають значення даного показника менше 1. Тобто можна стверджувати, що в даних регіонах ефективно працює не лише банківська система, а й підприємства, які виступають позичальниками. Як наслідок, зазначені області мають найменший кредитний ризик для банків та є найбільш привабливими.

За допомогою оцінки системи індивідуальних індексів концентрації проблемної заборгованості можна провести ранжування регіонів країни щодо ризиковості здійснення кредитної діяльності на їхній

території. Індивідуальні регіональні індекси концентрації проблемної заборгованості можуть бути використані при розподілі регіонів з точки зору привабливості активізації кредитної діяльності банків у розрізі трьох груп [5]:

1) регіони, найбільш сприятливі для активізації кредитної діяльності, які мають низький рівень концентрації на їхній території кредитних ризиків;

2) регіони з проміжним рівнем концентрації кредитних ризиків на їхній території;

3) проблемні регіони, на території яких сконцентровано значний обсяг простроченої заборгованості і потенційно існує високий рівень кредитного ризику.

Для цього визначимо величину інтервалу приналежності значень індексів до певної групи за формулою:

$$r = \frac{(I_{\max} - I_{\min})}{g}, \quad (2)$$

де I_{\max} та I_{\min} – максимальне і мінімальне значення індивідуальних регіональних індексів концентрації проблемної заборгованості;

g – кількість виділених груп ($g=3$).

У нашому випадку на кінець першого півріччя 2015 року величина інтервалу, розрахована за формулою 2, дорівнює:

$$r = \frac{(3,16 - 0,2)}{3} = 0,99.$$

Визначимо межу значення індивідуального регіонального індексу концентрації проблемної заборгованості для групи проблемних регіонів за формулою:

$$\text{ind}_1 = I_{\max} - r, \quad (3)$$

А також межу значення індексу групи найбільш сприятливих для активізації кредитної діяльності регіонів, за формулою:

$$\text{ind}_2 = r + I_{\min}, \quad (4)$$

Відповідно до формул 3 та 4:

$$\text{ind}_1 = 3,16 - 0,99 = 2,18;$$

$$\text{ind}_2 = 0,2 + 0,99 = 1,19.$$

Отже, регіони, які мають значення індивідуального індексу концентрації простроченої заборгованості від нуля до 1,19, належать до групи найбільш сприятливих для активізації кредитної діяльності регіонів, з низьким рівнем концентрації на їхній території кредитних ризиків. Области зі значенням індексу більше 2,18 входять до групи проблемних регіонів, на території яких потенційно існує високий рівень кредитного ризику. Показники, що не

Таблиця 2

Групування регіонів України за привабливістю для активізації кредитної діяльності з юридичними особами

Група	Склад групи, області України за інвестиційною привабливістю
Регіони, найбільш сприятливі для активізації кредитної діяльності	Закарпатська, Кіровоградська, Житомирська, Миколаївська, Дніпропетровська, Івано-Франківська, Волинська, Рівненська, Полтавська, Черкаська, Львівська, Одеська, Харківська, Запорізька, Вінницька, Чернігівська, Хмельницька, Київська та м. Київ
Регіони з проміжним рівнем концентрації кредитних ризиків	Сумська, Херсонська, Тернопільська
Проблемні регіони	Чернівецька, Донецька, Луганська

Таблиця 1
Значення індивідуальних індексів концентрації простроченої заборгованості на кінець червня 2015 року

Регіон	Іпз
області:	
Вінницька	0,97
Волинська	0,51
Дніпропетровська	0,36
Донецька	2,72
Житомирська	0,30
Закарпатська	0,20
Запорізька	0,89
Івано-Франківська	0,37
Київська та м. Київ	1,17
Кіровоградська	0,28
Луганська	3,05
Львівська	0,68
Миколаївська	0,31
Одеська	0,82
Полтавська	0,56
Рівненська	0,52
Сумська	1,33
Тернопільська	1,67
Харківська	0,89
Херсонська	1,33
Хмельницька	1,17
Черкаська	0,59
Чернівецька	2,26
Чернігівська	1,00

увійшли до двох зазначених вище груп, є проміжними та вказують на приналежність регіону до групи з середнім рівнем концентрації кредитних ризиків на їхній території.

Результати групування регіонів України за привабливістю для активізації кредитної діяльності у першому півріччі 2015 року, з урахуванням рівня концентрації на їхній території кредитного ризику, представлені в таблиці 2.

Таким чином, нами встановлено, що вісімнадцять областей належать до групи найбільш сприятливих для активізації кредитної діяльності з юридичними особами, три області з проміжним рівнем концентрації кредитних ризиків, Чернівецька, Донецька, Луганська області вважається проблемними регіонами. Тобто в цілому по Україні діяльність з видачі позик суб'єктам господарювання у регіональному розрізі не є надто ризикованою, лише деякі регіони мають погану репутацію.

При цьому значний рівень кредитного ризику в Донецькій та Луганській областях можна пояснити складним економічним та соціальним становищем, воєнними діями, які ведуться на частині цих регіонів. Як результат, багато підприємств припинили свою діяльність та стали неплатоспроможними. Підтвердженням цьому є те, що основна частина простроченої заборгованості припадає на переробну промисловість, яка найбільше була розвинена в цих областях. Кредиторам варто запропонувати реструктуризацію для таких підприємств. Також у місцях, де це можливо, поступово відновлювати роботу відділень, щоб позичальники могли звертатися до них для вирішення питань та погашення боргу. Розвиваючи мережу філіалів, варто враховувати теперішній стан територій, а саме проживання населення та наявність діючих підприємств, а також прогнози на майбутнє. Щодо Чернівецької області, то вона входить до даної групи останні декілька років. Цей регіон є дотаційним і має малу кількість промислових підприємств. Основною сферою економічної діяльності куди спрямовуються позики і, відповідно, виникає прострочена заборгованість, є оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів. Тобто малий та середній бізнес переважає в Чернівецькій області, але розвивається не дуже впевнено.

Висновки. Таким чином, проведені дослідження відносно привабливості регіонів України для активізації банківського кредитування юридичних осіб, з урахуванням територіальної концентрації кредитних

ризиків, виявили наявність регіональної диференціації території щодо умов безпечності банківської діяльності. Урахування цієї диференціації у процесі прийняття рішень щодо розвитку мережі представництв та філіалів банку, а також формування регіональної структури кредитного портфеля дасть змогу забезпечити зниження та оптимізацію сукупного кредитного ризику.

Основним чинником впливу регіональної диференціації структури кредитного портфеля на його сукупний ризик є наявні регіональні відмінності у платіжній дисципліні, фінансовому стані позичальників тощо. Вплив даних факторів опосередковано виявляється у розбіжностях динаміки простроченої заборгованості за регіонами. Отже, важливим напрямом розвитку системи управління кредитним ризиком банків є оптимізація регіональних характеристик кредитного ризику на основі оцінки системи територіальних індексів концентрації. Оптимізація регіональної структури формування кредитного портфеля дає змогу зменшувати сукупний кредитний ризик банку за рахунок науково обґрунтованого вибору пріоритетних регіонів для розвитку кредитування. Даний підхід можна в подальшому деталізувати у розрізі окремих сегментів ринку банківських кредитів: великий бізнес, середній та малий бізнес, кредити фізичним особам, а також за напрямками економічної діяльності суб'єктів господарювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Харченко А.М. Економічна природа кредитного ризику як ключового ризику банківського кредитування / А.М. Харченко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка». – 2014. – № 26. – С. 89-94.
2. Шира Н.О. Удосконалення механізму управління кредитним ризиком / Н.О. Шира, І.М. Кукса // «Молодий вчений». – 2014. – № 4. – С. 135-138.
3. Стешенко О.Д. Управління кредитним ризиком комерційного банку / О.Д. Стешенко, А.П. Нікітенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – № 42. – 2013. – С. 327-330.
4. Грошово-кредитна статистика за 2015 рік [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
5. Єпіфанов А.О. Управління ризиками банків [Текст] : монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А.О. Єпіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т.А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 283 с.